

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

ПРИТУЛА МАР'ЯНА ЮРІЇВНА

УДК 334:504.062:332.012.324(043.2)

**ЕКОНОМІЧНІ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КОРПОРАЦІЙ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Рівне – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України (м. Рівне).

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Сазонець Ігор Леонідович,
Національний університет водного господарства
та природокористування (м. Рівне),
завідувач кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Семенов Андрій Григорович,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
завідувач кафедри економіки та маркетингу;

кандидат економічних наук, доцент
Ющишина Лариса Олексіївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки (м. Луцьк),
доцент кафедри економіки, безпеки
та інноваційної діяльності підприємства.

Захист дисертації відбудеться «22» вересня 2017 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.07 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11, ауд. 103 (конференц-зала).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33002, м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75.

Автореферат розіслано «19» серпня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.В. Павелко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблеми збалансованого та сталого розвитку економіки, які набули особливо гострого характеру в останні роки, незмінно вказують на необхідність вирішення питань, пов'язаних із підвищенням виробничої ефективності корпоративного сектору економіки та одночасним поліпшенням соціального становища працівників і населення регіону, де проводиться основна діяльність корпорацій. Орієнтація України на інноваційний розвиток економіки, без якого унеможливується успішна інтеграція у світову економічну систему, ставить нові питання щодо соціальної та екологічної відповідальності корпорацій перед своїми працівниками та державою. Крім того, розвиток української економіки та її інтеграція у систему міжнародних відносин вимагають встановлення жорстких вимог до екологічної безпеки виробництва у нашій державі та розробки дієвих економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Дослідженню екологічної відповідальності корпорацій присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, у тому числі: Н. Водницької, О. Грішнєвої, Л. Ліпич, Н. Пахомової, І. Сазонця, А. Семенова, В. Шаповал, Н. Щирої, Л. Ющишиної, а також А. Carroll, P. Drucker, D. Holtbrugge, R. Freeman, M. Porter, S. Banerjee, A. Schaefer, B. Harvey, S. Scheltegger, F. Figger та ін.

Вагомий внесок у розробку національних моделей соціального партнерства, формування механізмів сумлінної ділової практики, виявлення її впливу на діяльність корпорації та стейкхолдерів зробили такі вчені, як: Л. Безтелесна, А. Гессен, Т. Гринько, І. Жиглей, С. Левицька, М. Мальчик, І. Павленко, Н. Савіна, Н. Тадеєва.

У науковій літературі розкрито загальні теоретичні аспекти екологічної відповідальності корпорацій, проте, не достатньо уваги приділено аналізу економічних форм екологічної відповідальності корпорацій та обґрунтуванню ефективних механізмів її реалізації як невід'ємних передумов виходу національної економіки на траєкторію сталого розвитку. Саме це зумовило пошук шляхів вирішення даної проблеми та вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів та економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне) за темами:

– «Розробка теоретико-методологічних засад модернізації інституціонального механізму державного управління процесами сталого просторового розвитку» (номер державної реєстрації 0111U002195, 2011-2015 рр.), в якій автором досліджено підходи до формування екологічної відповідальності корпорацій;

– «Розробка теоретико-методологічних засад мотивації інвестиційно-інноваційного забезпечення раціонального використання природно-ресурсного потенціалу регіону» (номер державної реєстрації 0111U002194, 2011-2015 рр.), у межах якої здобувачем здійснено аналіз екологічної відповідальності корпорацій Рівненської області та розкрито особливості реалізації економічних форм екологічної відповідальності корпорацій.

Мета і завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів та розробка науково-практичних рекомендацій щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Для досягнення зазначеної мети поставлено та вирішено такі завдання:

- розкрити концептуальні засади реалізації екологічної відповідальності в діяльності корпорацій;
- охарактеризувати наукові підходи щодо реалізації екологічної відповідальності корпорацій;
- дослідити нормативно-правове забезпечення охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування;
- узагальнити світовий досвід раціонального природокористування на рівні корпорацій;
- провести порівняльний аналіз соціальних звітів як відображення економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій;
- проаналізувати та оцінити екологічну відповідальність корпорацій Рівненської області;
- розробити модель імплементації принципів корпоративної соціальної відповідальності в діяльність вітчизняних корпорацій;
- на основі методів математичного моделювання сформулювати пропозиції щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності;
- обґрунтувати шляхи оптимізації впливу корпорацій на екологічну ситуацію в Рівненській області.

Об'єктом дослідження є процес впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретико-методичних та практичних засад впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення економічної теорії, економіки управління підприємствами, економіки природокористування, теорії соціальної та екологічної відповідальності корпорацій і сталого розвитку, наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених із питань реалізації економічних форм екологічної відповідальності корпорацій.

У процесі дослідження застосовано загальноприйняті в економічній науці методи дослідження: монографічний, історико-логічний, системно-структурний, логічного узагальнення – для ґрунтового дослідження теоретичних основ екологічної відповідальності корпорацій (п. 1.1, 1.2, 1.3); абстрактно-логічний – з метою обґрунтування напрямків вдосконалення імплементації принципів корпоративної соціальної відповідальності (п. 3.1); економіко-статистичні методи, серед яких кореляційно-регресійний аналіз, нормування показників та нечіткої логіки – задля аналізу екологічної відповідальності корпорацій регіону та оптимізації їхнього впливу на стан довкілля (п. 2.3, 3.3), а також методи наукового узагальнення та синтезу – з метою визначення стратегічних напрямів й розробки шляхів реалізації екологічної відповідальності корпорацій (п. 2.1, 2.2, 3.2).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, укази Президента України; наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, в яких висвітлено фундаментальні положення теорії соціальної та екологічної відповідальності корпорацій, питання збалансованого сталого еколого-економічного розвитку; дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Рівненській області; аналітичні і статистичні дані Програми ООН з навколишнього середовища, Європейської комісії, Європейського агентства з навколишнього середовища; рішення міжнародних наукових форумів; результати власних досліджень автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробці шляхів впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій у контексті сталого еколого-економічного розвитку. Основні положення дисертації, які визначають її наукову новизну і виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

– на основі методів математичного моделювання обґрунтовано пропозиції щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій, зокрема автором запропоновано методика визначення інтегрального показника, що дає змогу розрахувати рівень екологічної відповідальності корпорацій;

удосконалено:

– концептуальні засади реалізації екологічної відповідальності у діяльності корпорацій, зокрема, розроблено теоретичну модель, що відображає системний науковий підхід, поєднуючи мотиви, функції, принципи, елементи, форми, методи, результати та рівень реалізації екологічної відповідальності корпорацій;

– механізми реалізації економічних форм екологічної відповідальності корпорацій, які, на відміну від існуючих, базуються на досвіді країн Європи та сприяють системному інституційному забезпеченню вирішення завдань інноваційного розвитку економіки, подоланню її енерго- і ресурсозалежності;

– методичні підходи до формування соціальних звітів корпорацій, які, на відміну від існуючих, дають змогу виділити найбільш доцільні економічні форми екологічної відповідальності з урахуванням особливостей діяльності корпорацій;

набули подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо реалізації екологічної відповідальності корпорацій, які, на відміну від існуючих, обґрунтовують фінансово-економічний механізм реалізації раціонального природокористування через парадигму сталого розвитку, відтак, дають змогу поєднати економічні інтереси корпорацій з екологічними та соціальними;

– нормативно-правове забезпечення охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування в частині вдосконалення економічних механізмів реалізації екологічної відповідальності корпорацій із метою підвищення рівня корпоративної соціальної відповідальності;

– методичні підходи до аналізу та оцінки екологічної відповідальності корпорацій регіону відповідно до пріоритетів забезпечення економічно раціонального природокористування, що є більш деталізованим та дає можливість обґрунтувати актуальність зміни стратегії ведення господарської діяльності;

– механізм імплементації принципів корпоративної соціальної відповідальності, що базується на авторській моделі (системі показників моніторингу й контролю корпоративної соціальної діяльності) та дозволяє підвищити ефективність впровадження економічних форм екологічної відповідальності корпорацій;

– методи оцінки новітніх ресурсозберігаючих та екологобезпечних технологій, які, на відміну від існуючих, акцентують увагу на стримуючих факторах впровадження системи екологічної відповідальності та забезпечують можливість обґрунтування шляхів оптимізації впливу корпорацій на екологічну ситуацію в регіоні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретико-методичні положення дисертації можуть бути використані для прийняття управлінських рішень керівниками і спеціалістами підприємств, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування. Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня рекомендацій і використано в практичній діяльності:

– Департаменту економічного розвитку і торгівлі РОДА при підготовці Програм економічного та соціального розвитку області, зокрема, удосконалені концептуальні засади впровадження екологічної відповідальності на підприємствах Рівненщини (довідка № 01/1001-000-69 від 18.01.2017 р.);

– Департаменту екології та природних ресурсів РОДА – при розробці напрямів активізації розвитку управлінських та організаційних рішень у Рівненській області, а саме: методи стимулювання екологічної відповідальності корпорацій, які базуються на досвіді країн Європи (довідка № 113/04/1-09/17 від 17.01.2017 р.);

– ТОВ «ОДЕК» Україна – під час прийняття управлінських рішень в господарській діяльності підприємства, зокрема застосовано інтегральний показник, що дозволяє визначити рівень екологічної відповідальності корпорацій (довідка № 58 від 15.02.2017 р.).

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації автора впроваджено у навчальний процес Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне) при викладанні дисциплін «Державне регулювання екологічної безпеки», «Регіональна економіка», «Державне та регіональне управління» (довідка № 001-137 від 31.01.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом завершеного наукового дослідження. Теоретичні обґрунтування, практичні розробки, висновки та рекомендації, які містяться в роботі, одержано автором самостійно на основі аналізу та узагальнення теоретичного і практичного матеріалу. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження обговорено та схвалено на 6 міжнародних науково-практичних конференціях: «Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування» (м. Рівне, 2016 р.); «Сучасні тенденції розвитку науки в Україні» (м. Рівне, 2016 р.); «Актуальні напрями забезпечення ефективності економіки країни» (м. Запоріжжя, 2016 р.); «Економічний розвиток України: фінансові механізми та інструменти подолання дисбалансів» (м. Київ, 2016 р.); «Забезпечення стійкого економічного розвитку країни: можливості та перспективи» (м. Львів,

2016 р.), «Національні особливості та світові тенденції соціально-економічного розвитку країни» (м. Дніпро, 2016 р.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано в 15 наукових працях загальним обсягом 26,8 д.а., з яких особисто автору належить 4,76 д.а., у тому числі: 2 публікації – в колективних монографіях (особисто автору належить 0,61 д.а.); 6 статей, де особисто автору належить 2,72 д.а., – у наукових фахових виданнях України, в т.ч. 3 статті – у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних (особисто автора – 1,56 д.а.); 6 тез доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій (особисто автора – 1,18 д.а.); 1 публікація – в інших наукових виданнях (особисто автора – 0,25 д.а.).

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 217 сторінок друкованого тексту (183 сторінок – основного), що містить 42 таблиці та 14 рисунків, список використаних джерел, який налічує 236 найменувань на 23 сторінках, та 8 додатків, розміщених на 11 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет, подано характеристику використаних наукових методів, сформульовано новизну і практичне значення отриманих результатів, відображено рівень апробації, окреслено зв'язок роботи з науковими темами.

В першому розділі – **«Теоретико-методичні підходи до формування екологічної відповідальності корпорацій»** – розкрито сучасні теорії корпоративної соціальної відповідальності та шляхи реалізації їх екологічної складової, досліджено наукові концепції раціонального природокористування як методичну основу екологічної відповідальності корпорацій, а також проаналізовано законодавчі та нормативно-правові основи природокористування в діяльності корпорацій.

У цілях даного дослідження використано загальний термін «корпорації» для означення сукупності господарюючих суб'єктів, які становлять основу економіки України і водночас здійснюють найбільше навантаження на екосистему, а, відтак, мають нести найбільшу відповідальність перед суспільством за результати своєї діяльності.

В сучасних умовах формування механізму впровадження та функціонування корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ) значна увага відводиться питанню забезпечення належного рівня екологічної відповідальності корпорацій. Особливо гостро ця проблема постає в українській економіці, де спостерігається низький рівень екологічної свідомості суспільства, переважно хибне розуміння природоохоронної діяльності як невиробничих витрат, які негативно впливають на фінансовий стан конкурентоспроможних корпорацій, а також тривала практика хижацького використання природних ресурсів, що завдало значних, часто безповоротних втрат навколишньому природному середовищу (далі – НПС).

Під екологічною відповідальністю корпорації (далі – ЕВК) слід розуміти притаманну їй систему матеріальних і духовних цінностей, еталонів поведінки, настроїв, символів, методів управління, що визначає ставлення корпорації до

навколишнього середовища. Виходячи з концепції сталого розвитку як основоположної стратегії розвитку людства на XXI ст. автором запропоновано модель реалізації ЕВК, що поєднує мотиви, функції, принципи, елементи, форми, методи, результати та рівень даної системи (рис. 1).

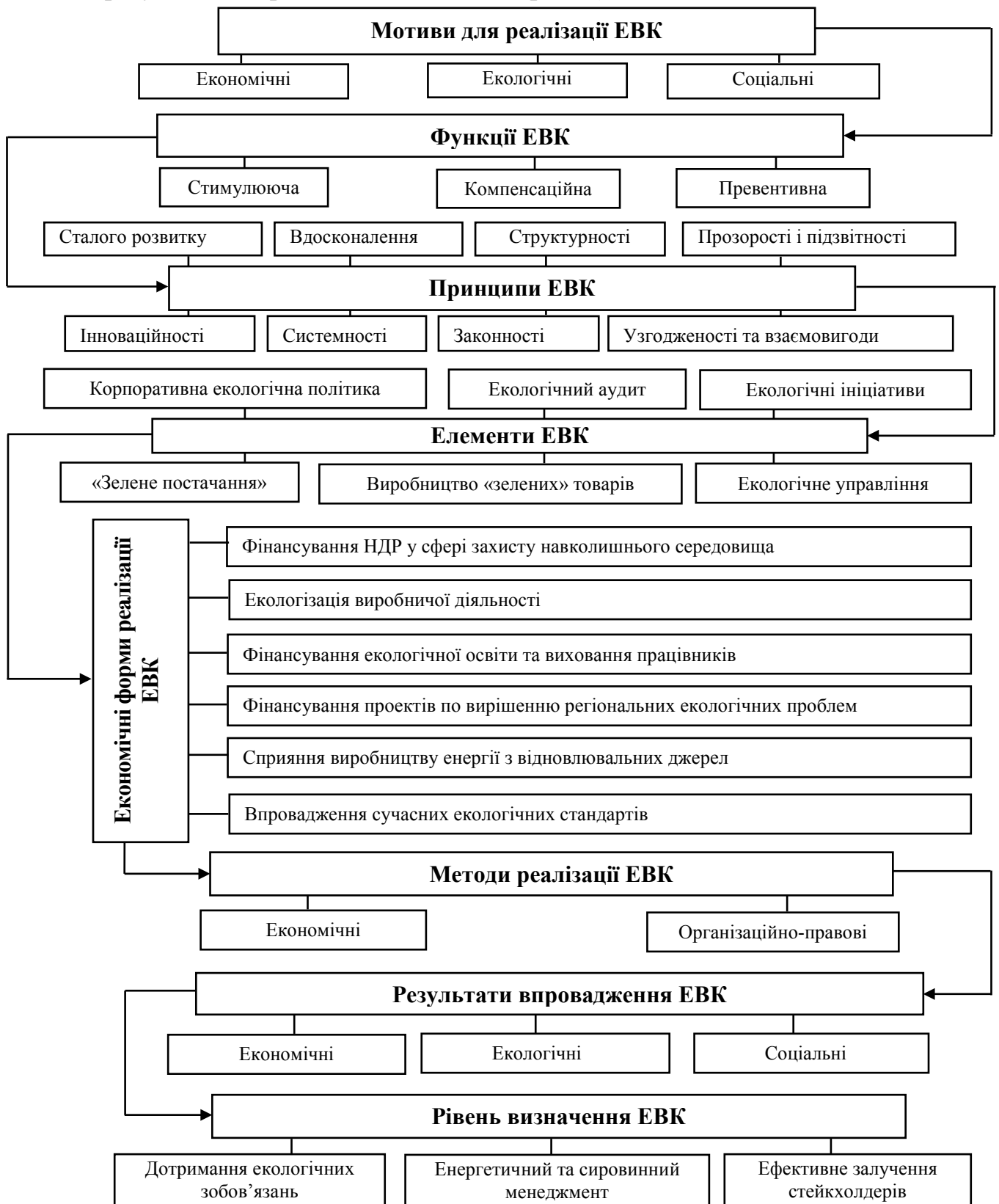

Рис. 1. Модель реалізації екологічної відповідальності корпорацій

На основі дослідження нормативно-правового забезпечення охорони НПС та раціонального природокористування в Україні визначено, що у вітчизняному законодавстві недостатньо чітко прописано економічні стимули впровадження природоохоронних заходів на промислових корпораціях та механізми їх реалізації щодо збереження, поліпшення і відновлення стану атмосферного повітря, води та інших природних ресурсів, а також зменшення забруднення довкілля та залучення вичерпних природних ресурсів природокористувачами. Відтак, автором запропоновано низку законодавчих змін, спрямованих на підвищення ЕВК, зокрема прийняття Кодексу України про охорону атмосферного повітря, внесення змін до Податкового кодексу України, надання митних пільг для технологічних та індустріальних парків і реальної державної підтримки в реалізації інноваційно-інвестиційних проектів у сфері впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій.

У другому розділі – **«Відображення економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій у соціальних звітах»** – досліджено світовий досвід раціонального природокористування на рівні корпорацій, розглянуто еволюцію соціальних звітів як відображення економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій, а також здійснено моніторинг та аналіз екологічної відповідальності корпорацій Рівненської області.

В процесі дослідження встановлено, що невід’ємною складовою ЕВК є соціальні (нефінансові) звіти. При цьому, методологічною базою системи звітування з корпоративної соціальної відповідальності на міжнародному рівні є стандарт GRI (Global Reporting Initiative), заснований на концепції сталого розвитку. Звітність GRI отримала світове визнання як найбільш поширена звітність з КСВ, розроблена Глобальною ініціативою зі звітності в 2000 р.

В Україні повноцінну звітність відповідно до міжнародних стандартів з КСВ (Звіт про сталий розвиток, Звіт про корпоративну соціальну відповідальність) формують переважно корпорації, які мають іноземний капітал або реалізують продукцію на експорт у розвинуті країни. Нефінансові звіти вітчизняних корпорацій суттєво різняться за формою (розділами) та обсягом через відсутність чітких законодавчо визначених вимог. На основі даних доступних нефінансових звітів провідних корпорацій в Україні, відібраних для аналізу за рейтингом Forbes ТОП-200, визначено основні економічні форми екологічної відповідальності (табл. 1).

На основі вивчення світового досвіду встановлено, що основними економічними засобами стимулювання ЕВК є застосування розгалуженої системи податкових платежів та податкових пільг, надання субсидій та кредитів, а також пряме фінансування урядом наукових розробок і досліджень, що суттєво полегшує впровадження приватним бізнесом екологічних технологій. Серед податків у країнах Європи найбільш поширеними є податок на продукцію, що містить екологічно шкідливі речовини; податок на відходи та їх утилізацію; податок/плата за забруднення води.

На окрему увагу заслуговує досвід скандинавських країн, податкові системи яких передбачають чіткі напрямки екологічного оподаткування та конкретизують податкові платежі за об’єктами, що дозволяє реалізувати принцип цільового спрямування отриманих надходжень. Разом з тим механічно переносити

закордонний досвід у вітчизняну практику не доцільно, аби уникнути «інституційних пасток». Проте, значна частина світових надбань у сфері ЕВК з урахуванням особливостей розвитку національної економіки може і повинна бути успішно використана в Україні.

Таблиця 1

Основні економічні форми реалізації ЕВК в Україні

№ з/п	Форми реалізації ЕВК	Заходи, які реалізуються	Назва корпорації
1.	Фінансування НДР у сфері захисту навколишнього середовища	- Розробка природоохоронних та екологічно безпечних технологій, обладнання, екологічно чистих процесів, екологічно чистої продукції та її упаковки.	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Сіменс Україна, UMG Group
2.	Екологізація виробничої діяльності корпоративних підприємств	- Ощадлива витрата сировини; - комплексне використання природних ресурсів; - впровадження маловідходних технологій або технологічних процесів; - використання у виробничому процесі замкнутих циклів водообігу; - утилізація відходів.	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Калсберг Україна, ОККО-Бізнес, Нібулон
3.	Фінансування екологічної освіти та виховання працівників	- Впровадження систем безперервної екологічної освіти, підготовки менеджерів природоохоронної діяльності; - створення програм просвіти населення в сфері раціонального використання природних та енергетичних ресурсів.	Оболонь, СКМ, Метінвест, ДТЕК, Епіцентр К
4.	Фінансування проектів по вирішенню регіональних екологічних проблем	- Участь у реалізації регіональної стратегії розвитку територій; - реалізація спільних екологічних проектів з органами місцевого самоврядування.	СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, АрселорМіттал Кривий Ріг, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Roshen, Епіцентр К, Knauf Україна
5.	Сприяння виробництву енергії з відновлювальних джерел	- Використання у виробничому процесі нетрадиційних джерел енергії; - використання біомаси; - виробництво біогазу; - застосування на транспорті біологічних видів палива: біоетанолу і біодизелю.	Оболонь, Nemiroff, Нова пошта, Knauf Україна
6.	Впровадження сучасних екологічних стандартів	- Впровадження стандартів серії ISO; - впровадження системи екологічного менеджменту OHSAS 18000; - впровадження системи соціальної відповідальності SA 8000.	Київстар, СКМ, Метінвест, ДТЕК, Оболонь, Арселор Міттал, Інтерпайп, Дніпроспецсталь, Мотор Січ

На основі аналізу діяльності корпорацій Рівненської області визначено основні форми деструктивного впливу на НПС, які виявляються через видобування, неефективне використання природних ресурсів, викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря, скиди небезпечних речовин у водні об'єкти, утворення та нагромадження промислових відходів. При цьому основними забруднювачами виступають підприємства з виробництва будівельних матеріалів, ПАТ «Рівнеазот» та ДП НАЕК «Енергоатом» (табл. 2).

Усвідомлюючи екологічну відповідальність, основні забруднювачі активно впроваджують природоохоронні заходи для зменшення викидів. Так, в 2015 р. ПАТ «Рівнеазот» інвестувало 648,3 тис грн, що дало змогу зменшити рівень

викидів на 6,474 тонн на рік. ПАТ «Волинь-цемент» на зменшення своїх викидів у 2015 р. фактично витратило 163,4 тис грн. Впроваджені природоохоронні заходи сприяють зменшенню викидів, проте є недостатніми для повноцінного відновлення екосистеми регіону, забезпечення чистоти довкілля, раціонального споживання матеріальних ресурсів, охорони НПС, ресурсозбереження тощо.

Таблиця 2

Основні промислові забруднювачі НПС Рівненської області у 2015 р.

№ з/п	Назва об'єкта	Обсяг, тонни
1. Забруднення повітря		
1.1	ПАТ «Рівнеазот»	2787,5
1.2	ПАТ «Волинь-цемент»	2645,7
1.3	ТОВ «Свиспан Лімітед»	176,1
1.4	ТЗОВ «ОДЕК» Україна	263,4
1.5	ПрАТ «Консюмерс- Скло-Зоря»	285,6
2. Утворення відходів		
2.1	ПАТ «Рівнеазот»	160,89
2.2	ДП НАЕК «Енергоатом»	166,94
2.3	ТЗОВ «Високовольтний союз – РЗВА»	40,8
3. Утилізація відходів		
3.1	ПАТ «Рівнеазот»	141,9
3.2	ТЗОВ «Свиспан Лімітед»	1516,4
3.3	ТЗОВ ОДЕК «Україна»	41,8
3.4	ТЗОВ «Моквинська паперова фабрика»	1361
3.5	ТЗОВ «Костопільський фанерний завод»	10624
4. Обсяг скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти		
4.1	ПП «Томашгородський каменедробильний завод»	92,35
4.2	ПАТ «Любомирський вапняно-силікатний завод»	96,9
4.3	ПАТ «Волинь-цемент»	75,1

Доведено, що враховуючи зарубіжний досвід та надбання сучасної науки, вітчизняна промисловість може вирішувати питання комплексної утилізації відходів та зменшення загрози глобальної зміни клімату шляхом часткової заміни викопного палива альтернативним на основі горючих відходів, а також їх використання як вторинної мінеральної сировини або додатків до будматеріалів. Це, в свою чергу, значною мірою сприятиме системному забезпеченню вирішення завдань інноваційного розвитку національної економіки, подоланню її енерго- і ресурсовитратного характеру та підвищенню наукоємності продукції.

В третьому розділі – «Удосконалення процесів реалізації екологічної відповідальності корпорацій» – розроблено модель імплементації принципів корпоративної соціальної відповідальності корпорацій України, здійснено математичне моделювання реалізації екологічної відповідальності корпорацій, а також обґрунтовано засоби оптимізації впливу корпорацій на екологічну ситуацію в Рівненській області.

Незважаючи на зростання в останні роки в Україні чисельності корпорацій, які долучаються до політики соціальної відповідальності, система КСВ не стала гармонійною та ефективною. Вітчизняні корпорації зазвичай намагаються копіювати поведінку ТНК у сфері КСВ, декларуючи визначні здобутки в реалізації природоохоронних, енергозберігаючих і навіть освітніх програм. Проте, насправді, реалізація більшості заходів є недостатньо скоординованою з органами державної

влади та громадськістю; численні форми прояву ЕВК відображають вузьке розуміння ТОП-менеджментом (власниками) базових принципів КСВ, відтак, не дають належного суспільного ефекту. Для якісного вирішення даної проблеми розроблено модель, що поєднує базові принципи КСВ, механізми їх реалізації та методику оцінки рівня їх імплементації в господарську діяльність корпорацій (рис. 2).

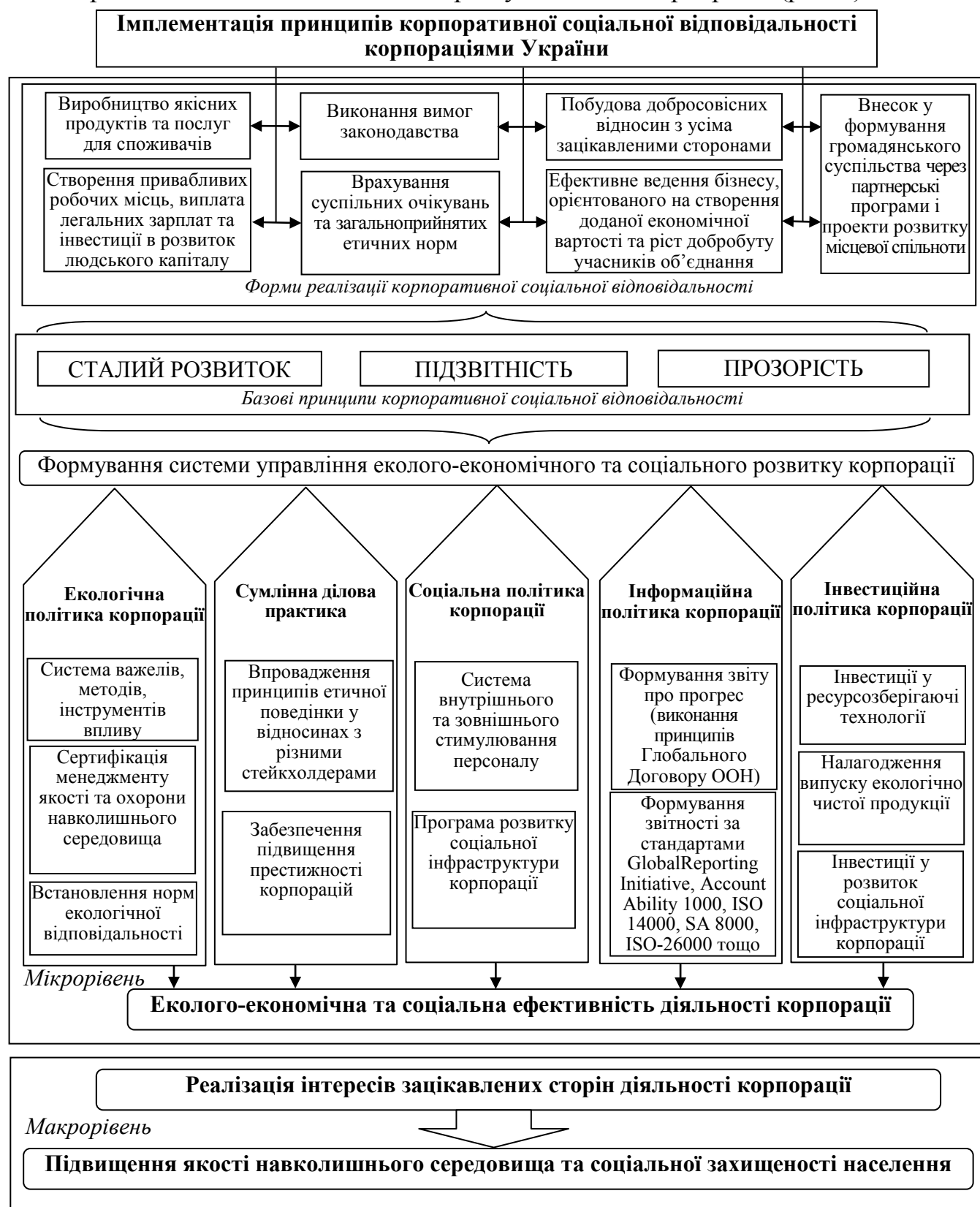

Рис. 2. Модель імплементації принципів КСВ в Україні

Комплексний підхід у реалізації базових принципів КСВ корпораціями України дасть змогу суттєво підвищити ЕВК, зокрема їхню еколого-економічну та соціальну ефективність, забезпечити сталий розвиток національної економіки в цілому.

У процесі дослідження визначено найважливіші передумови орієнтації корпорацій України на засади сталого розвитку: ефективне та екологічнобезпечне функціонування виробничо-господарської діяльності; раціональне використання, збереження і відтворення природних ресурсів у промисловому виробництві; охорона НПС; сприяння стабілізації демографічної ситуації і встановлення у суспільстві принципів соціальної справедливості; розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері ефективного розв'язання економіко-екологічних проблем і завдань сталого розвитку, підвищення результативності та ефективності виробничо-господарської діяльності на засадах впровадження найновіших світових досягнень науково-технологічного і соціально-екологічного прогресу.

В науковому обґрунтуванні форм та механізмів ЕВК поряд з теоретичними моделями вагому роль відіграють економіко-математичні методи і моделі. В цілях даного дослідження запропоновано використовувати модель планування, в процесі якої визначаються об'єкт моделювання; проблемна ситуація; цілі екологічних змін; існуючі обмеження для реалізації цілей; проводиться аналіз переконань, відносин, ціннісних уявлень та поведінкових проявів певної суспільної групи; оцінюються варіанти здійснення комунікацій з даними суспільними групами; розробляється система екологічної відповідальності і створюється організаційна структура, яка реалізує й контролює виконання.

Відповідно до розробленого автором алгоритму здійснення математичного моделювання реалізації екологічної відповідальності корпорацій розкрито економічні форми реалізації ЕВК, проблемні ситуації та загрози формування ЕВК, мету формування моделі оцінювання ЕВК, базу даних показників для моделювання та методи економіко-математичного моделювання.

Для визначення загального рівня реалізації ЕВК запропоновано використання інтегрального показника, в основі якого лежить ідея перетворення натуральних значень відібраних показників екологічної відповідальності корпорацій в безрозмірний вигляд y_{ri} з наступним розрахунком часткових функцій за шкалою Харрінгтона d_{ri} та інтегрального показника рівня реалізації екологічної відповідальності корпорацій D :

$$D = \sqrt[r]{\prod_{i=1}^r d_{ri}}, \quad (1)$$

де r – число показників, які використовуються для оцінки рівня ЕВК;
 d_{ri} – часткова функція, що визначена за шкалою Харрінгтона;
 y_{ri} – показник ЕВК в безрозмірному вигляді.

За розрахунками значення інтегрального показника в Україні у 2006-2015 рр. коливалося від 0,564 до 0,641 на фоні загальної тенденції до зростання. Відповідно до шкали бажаності (шкали Харрінгтона з межами рівня: 0,1-0,2 – дуже погано; 0,2-0,37 – погано; 0,37-0,63 – задовільно; 0,63-0,80 – добре; 0,80-1 – дуже добре) в Україні рівень реалізації ЕВК в цілому оцінено як задовільний.

З метою визначення впливу факторів на рівень екологічної відповідальності корпорацій було розраховано множинні коефіцієнти кореляції за допомогою пакету «аналіз даних – кореляція» табличного процесора Excel. Відповідно до даних розрахунків обрано такі параметри багатфакторної лінійної моделі залежності рівня інтегрального показника реалізації ЕВК: X_1 , X_4 , X_6 , X_7 та X_9 .

У зв'язку з тим, що для факторів X_2 , X_3 , X_5 та X_8 визначено низький кореляційний зв'язок, їх не враховано при побудові моделі. На етапі аналізу отриманих результатів, перевірки істотності, тисноти зв'язку, адекватності моделі встановлено, що побудована регресійна модель цілком відповідає реальній дійсності, застосування моделі адаптоване для будь-яких корпорацій. Відповідно до розрахованих параметрів рівняння багатфакторна лінійна модель залежності рівня реалізації ЕВК має такий вигляд:

$$y = 0,5311 + 0,0574X_1 + 0,002X_4 + 0,1371X_6 + 0,0533X_7 + 0,0031X_9 \quad (2)$$

де y – рівень реалізації екологічної відповідальності корпорацій, коефіцієнт;

X_1 – кількість екологічно відповідальних корпорацій, од. (формують звіт про сталий розвиток);

X_4 – капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за рахунок власних коштів корпорацій України, млн грн;

X_6 – кількість сертифікованих систем менеджменту якості та охорони навколишнього середовища корпораціями України;

X_7 – кількість впроваджених нових маловідходних, ресурсозберігаючих, екологічно орієнтованих технологічних процесів корпораціями, од.;

X_9 – обсяг поточних витрат корпорацій на охорону навколишнього природного середовища, млн грн.

Математично доведено, що найбільший позитивний вплив на зміну рівня ЕВК здійснюють два фактори: кількість сертифікованих систем менеджменту якості та охорони навколишнього середовища корпораціями України (коефіцієнт кореляції $r=0,9395$), а також обсяг поточних витрат корпорацій на охорону навколишнього природного середовища ($r=0,9358$).

Практична реалізація запропонованих теоретичних та математичних моделей ускладнена через низьку мотивацію впровадження ресурсозберігаючих і маловідходних технологій та технологічних процесів, відсутність кваліфікованого управління екологічно відповідальною діяльністю корпорацій, недостатню увагу до формування власних стандартів щодо охорони навколишнього середовища, недосконалість інструментів правового регулювання екологізації діяльності корпорацій, низький рівень фінансування заходів у сфері зменшення впливу діяльності корпорацій на НПС.

Внаслідок проведення експертної оцінки (за результатами опитування 17 провідних корпорацій із випуску будівельних матеріалів Рівненської області) виявлено, що основними перешкодами в реалізації екологічної відповідальності є фінансово-економічні (недостатня кількість власних фінансових ресурсів, відмова банків у кредитуванні та високі кредитні ставки), виробничо-технологічні (значний фізичний та моральний знос обладнання) та політичні

(тиск з боку контролюючих органів та адміністрації). Відтак, автором запропоновано стимулювати формування системи ЕВК на загальнодержавному рівні, розробляючи та застосовуючи дієві, зокрема фінансово-економічні інструменти. Це дасть змогу вирівняти можливості корпорацій, запровадити апробовані міжнародні стандарти і принципи екологічної відповідальності, вивести національну економіку на траєкторію сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та розробці науково-практичних рекомендацій щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій. Проведене дослідження дало змогу сформулювати низку висновків, які відображають досягнення визначеної мети і вирішення поставлених завдань:

1. У процесі розкриття концептуальних засад реалізації екологічної відповідальності у діяльності корпорацій встановлено необхідність обґрунтування та впровадження таких підходів ведення підприємницької діяльності, які забезпечать раціональне природокористування та збалансований розвиток національного господарства відповідно до концепції сталого розвитку, де економічні інтереси будуть об'єднуватися з екологічними та соціальними. Автором розроблено модель реалізації екологічної відповідальності корпорацій, у межах якої обґрунтовано поєднання економічних, соціальних та екологічних мотивів, визначено принципи, форми та методи реалізації даної системи, які передбачають застосування насамперед економічних інструментів, а також методіку і рівень оцінки екологічної відповідальності корпорацій.

2. Дослідження наукових підходів щодо реалізації екологічної відповідальності корпорацій показало, що еколого-економічні інструменти регулювання впливу корпорацій на навколишнє природне середовище в нашій державі мають переважно фіскальний характер. Вони формують фінансові ресурси держави, але не забезпечують їх ефективного використання для підвищення ефективності економічного механізму реалізації екологічної відповідальності корпорацій в Україні. Тому, запропоновано впровадити низку податкових стимулів, зокрема таких, як: зменшення податку на прибуток при інвестуванні у виробництво екологічно чистої та екологічно сприятливої продукції, зниження податку на прибуток для корпорацій, які здійснюють інвестиції в обладнання для охорони навколишнього середовища, застосування пільгового оподаткування при впровадженні нових ресурсозберігаючих та маловідходних технологій і устаткування, встановлення диференційованого екологічного податку залежно від рівня екологічної відповідальності корпорацій, впровадження диференційованого податку на додану вартість залежно від рівня екологічної безпеки продукції.

3. Результати аналізу нормативно-правового забезпечення охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування дозволили виокремити чималу кількість технічних норм, вимог і показників та з'ясувати, що недостатньо чітко прописані економічні стимули й механізми впровадження

природоохоронних заходів з метою збереження, поліпшення і відновлення стану атмосферного повітря, води та ґрунтів. Відтак, запропоновано низку законодавчих змін, спрямованих на підвищення екологічної відповідальності корпорацій, зокрема прийняття Кодексу України про охорону атмосферного повітря, внесення змін до Податкового кодексу України, надання митних пільг для технологічних та індустріальних парків і реальної державної підтримки в реалізації інноваційно-інвестиційних проектів у сфері впровадження енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій.

4. На основі вивчення світового досвіду встановлено апробовані та ефективні економічні методи стимулювання екологічної відповідальності, а саме, такі як: екологічні податки (платежі), субсидії, податкові пільги, прискорена амортизація очисного обладнання, пряме фінансування урядом наукових розробок і досліджень тощо. Доведено, що використання прогресивного зарубіжного досвіду в Україні суттєво сприятиме вирішенню питання комплексної утилізації відходів, часткової заміни викопного палива альтернативним на основі горючих відходів, а також їх використання як вторинної мінеральної сировини або додатків до будматеріалів. Це, в свою чергу, призведе до розширення сировинної бази та зменшення собівартості виробництва, зокрема, у будівельній промисловості, сприятиме екологічному оздоровленню навколишнього середовища, а також можливості системного забезпечення вирішення завдань інноваційного розвитку національної економіки, подоланню її енерго- і ресурсовитратного характеру та підвищенню наукоємності продукції.

5. Встановлено, що невід'ємною складовою екологічної відповідальності корпорацій є соціальні (нефінансові) звіти. При цьому, методологічною базою системи звітування з корпоративної соціальної відповідальності на міжнародному рівні є стандарт GRI (Global Reporting Initiative), заснований на концепції сталого розвитку. У процесі проведення порівняльного аналізу соціальних звітів корпорацій визначено, що основними економічними формами реалізації екологічної відповідальності є вкладення коштів підприємствами в екологізацію виробничої діяльності; вирішення регіональних екологічних проблем; розробка і впровадження нових екологічних стандартів та нормативів, створення систем контролю і екологічного моніторингу; впровадження систем безперервної екологічної освіти, підготовки менеджерів природоохоронної та екологічної діяльності, формування програм просвіти населення в сфері раціонального використання природних ресурсів, відходів антропогенної діяльності; запровадження технологій, що спрямовані на виробництво енергії з відновлюваних джерел та які не спричиняють негативних зовнішніх ефектів (викиди вуглецю, забруднення довкілля побічними продуктами виробництва, тощо).

6. Проведення детального аналізу та оцінки екологічної відповідальності корпорацій Рівненської області дало можливість виявити, що екологодеструктивний вплив корпорацій регіону виявляється через видобування та неефективне використання природних ресурсів; викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря; скиди небезпечних речовин у водні об'єкти; утворення та нагромадження промислових відходів, які справляють негативний вплив на

навколишнє середовище. Встановлено, що незадовільний стан атмосферного повітря обумовлений недотриманням корпораціями технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування; невиконанням у встановлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня; низькими темпами впровадження сучасних технологій очищення викидів; відсутністю нормативних санітарно-захисних зон між промисловими та житловими районами області. При цьому основними забруднювачами виступають підприємства з виробництва будівельних матеріалів, ПАТ «Рівнеазот» та ДП НАЕК «Енергоатом». Впроваджені ними природоохоронні заходи сприяють зменшенню викидів, проте є недостатніми для повноцінного відновлення екосистеми регіону, забезпечення чистоти довкілля, раціонального споживання матеріальних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, ресурсозбереження тощо.

7. Для системного і якісного вирішення окреслених у дисертаційній роботі проблем розроблено теоретичну модель, що поєднує базові принципи соціальної відповідальності корпорацій (сталий розвиток, підзвітність, прозорість), механізми їх реалізації та відповідну методiku оцінки рівня їх імплементації в господарську діяльність корпорацій (показники сталого розвитку корпорації: скорочення викидів та промислових відходів, капітальні інвестиції в охорону навколишнього середовища, рівень використання вторинної сировини, обсяг споживання енергії та енергоефективність, штрафні санкції за невиконання екологічних нормативів; показники підзвітності корпорації: систематичність представлення звітів, відповідність форми звітів національним та міжнародним стандартам; показники прозорості корпорації: рівень прозорості, індекс прозорості). Комплексний підхід в реалізації означених базових принципів корпораціями України дасть змогу суттєво підвищити їхню екологічну відповідальність, зокрема еколого-економічну та соціальну ефективність, забезпечити сталий розвиток національної економіки в цілому.

8. На основі методів математичного моделювання та розробленого автором алгоритму обґрунтовано пропозиції щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій, зокрема автором запропоновано методiku визначення інтегрального показника, що дає змогу розрахувати рівень екологічної відповідальності корпорацій. Математично доведено, що найбільший позитивний вплив на зміну рівня екологічної відповідальності корпорацій здійснюють два фактори: кількість сертифікованих систем менеджменту якості й охорони навколишнього середовища корпораціями України та обсяг поточних витрат корпорацій на охорону навколишнього природного середовища. Відповідно до шкали бажаності (шкали Харрінгтона) в Україні рівень реалізації ЕВК в цілому оцінено як задовільний, проте недостатній з точки зору інтересів майбутніх поколінь.

9. Практична реалізація запропонованих теоретичних та математичних моделей, як показує детальний аналіз діяльності корпорацій Рівненської області, ускладнена через низьку мотивацію впровадження ресурсозберігаючих і маловідходних технологій та технологічних процесів; відсутність кваліфікованого управління екологічно відповідальною діяльністю корпорацій; недостатню увагу до формування власних стандартів щодо охорони навколишнього середовища;

недосконалість інструментів правового регулювання екологізації діяльності корпорацій; низький рівень фінансування заходів у сфері зменшення впливу діяльності корпорацій на НПС. Зокрема, автором запропоновано стимулювати формування системи ЕВК на загальнодержавному рівні, розробляючи та застосовуючи дієві фінансово-економічні інструменти. Це дасть змогу вирівняти можливості корпорацій, запровадити апробовані міжнародні стандарти і принципи екологічної відповідальності, вивести національну економіку на траєкторію сталого розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ Монографії

1. Притула М.Ю. Фінансово-економічний механізм раціонального природокористування при виробництві будівельних матеріалів / М.Ю. Притула // Модернізація механізмів управління сталим просторовим розвитком: теорія та реалізація: [кол. моногр.] / Л.М. Акімова, Н.М. Білоус, О.В. Гісюк [та ін.]: відп. ред. д.е.н., проф. В.І. Павлов. – Рівне: НУВГП, 2015. – С. 122-127. *Особистий внесок автора: визначено основні напрями щодо захисту навколишнього природного середовища при виробництві будівельних матеріалів (12,25 д.а., особисто автора – 0,21 д.а.).*

2. Притула М.Ю. Екологічна відповідальність підприємств Рівненської області / М.Ю. Притула // Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні: [кол. моногр.] / Л.М. Мельник, Л.М. Акімова, Н.М. Кондрацька [та ін.]: відп. ред. к.е.н., проф. Л.В. Мельник. – Частина 1. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – С. 128-138. *Особистий внесок автора: проведено аналіз екологічної відповідальності підприємств регіону, де висвітлено екологодеструктивний вплив підприємств та встановлено причини незадовільного екологічного стану окремих районів (10 д.а., особисто автора – 0,40 д.а.).*

Статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз даних

3. Притула М.Ю. Порівняльний аналіз економічних форм реалізації екологічної складової соціальних звітів корпорацій / М.Ю. Притула // Бізнес Інформ. – 2016. – № 11. – С. 139-143 (0,59 д.а.).

4. Притула М.Ю. Значення екологічної відповідальності діяльності корпорацій / І.Л. Сазонець, М.Ю. Притула // Бізнес Інформ. – 2016. – № 12. – С. 115-120. *Особистий внесок автора: визначено концептуальні засади впровадження екологічної відповідальності на підприємстві (0,61 д.а., особисто автора – 0,30 д.а.).*

5. Притула М.Ю. Імплементация принципів корпоративної соціальної відповідальності корпораціями України / М.Ю. Притула // Глобальні та національні проблеми економіки: [Електронне наукове видання]. – 2016. – № 14. – С. 510-515 (0,67 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

6. Притула М.Ю. Удосконалення фінансово-економічного механізму раціонального природокористування виробництва будівельних матеріалів / М.Ю. Притула // Вісник НУВГП: Збірник наукових праць. – Вип. 2 (66). – Економіка. – Рівне: НУВГП, 2014. – С. 334-341 (0,45 д.а.).

7. Притула М.Ю. Проблемні аспекти раціонального природокористування при виробництві будівельних матеріалів та напрями їх вирішення / М.Ю. Притула // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: Збірник наукових праць. – Вип. 21. – № 2. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2015. – С. 190-196 (0,34 д.а.).

8. Притула М.Ю. Чинники формування екологічної відповідальності корпорацій / М.Ю. Притула // Вісник НУВГП: Збірник наукових праць. – Вип. 3 (75). Економічні науки. – Рівне: НУВГП, 2016. – С. 146-152 (0,37 д.а.).

Матеріали наукових конференцій

9. Притула М.Ю. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів / М.Ю. Притула // Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 квіт. 2016). – Рівне. – 2016. – С. 199-200 (0,17 д.а.).

10. Притула М.Ю. Сучасний стан та оцінка ефективності використання мінеральних ресурсів в Україні / М.Ю. Притула, А.В. Грицюта // Сучасні тенденції розвитку науки в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (12 трав. 2016). – Рівне. – 2016. – С. 85-87. *Особистий внесок автора: проведено аналіз стану мінерально-сировинних ресурсів в Україні та визначено вимоги щодо здійснення охорони надр* (0,18 д.а., особисто автора – 0,15 д.а.).

11. Притула М.Ю. Проблеми та перспективи розвитку промислових підприємств / М.Ю. Притула // Актуальні напрями забезпечення ефективності економіки країни: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (14-15 жовт. 2016 р.). – м. Запоріжжя. – 2016. – С. 47-51 (0,22 д.а.).

12. Притула М.Ю. Проблеми та шляхи подолання негативного впливу промислових підприємств на довкілля / М.Ю. Притула // Економічний розвиток України: фінансові механізми та інструменти подолання дисбалансів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (14-15 жовт. 2016 р.). – м. Київ. – 2016. – С. 60-62 (0,17 д.а.).

13. Притула М.Ю. Соціальна відповідальність та шляхи реалізації її екологічної складової / М.Ю. Притула // Забезпечення стійкого економічного розвитку країни: можливості та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 жовт. 2016 р.). – м. Львів. – 2016. – С. 77-80 (0,23 д.а.).

14. Притула М.Ю. Світовий досвід управління процесом раціонального природокористування на рівні корпорацій / М.Ю. Притула // Національні особливості та світові тенденції соціально-економічного розвитку країни: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 лист. 2016 р.). – м. Дніпро. – 2016. – С. 161-164 (0,24 д.а.).

Публікації в інших наукових виданнях

15. Притула М.Ю. Забезпечення еколого-економічної безпеки підприємства / М.Ю. Притула, Д.Ф. Лукашук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: Збірник наукових праць. – Вип. 21. – № 3. – Київ, СЕУ, Рівне: НУВГП, 2015. – С. 225-231. *Особистий внесок автора: визначено основні підходи до дослідження еколого-економічної безпеки підприємств (0,31 д.а., особисто автора – 0,25 д.а.).*

АНОТАЦІЯ

Притула М.Ю. Економічні форми реалізації екологічної відповідальності корпорацій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2017.

Основною метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів та розробка науково-практичних рекомендацій щодо впровадження економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Розкрито та поглиблено наукові засади теорії корпоративної соціальної відповідальності та екологічної відповідальності корпорацій: визначено сутність понять «корпоративна соціальна відповідальність» та «екологічна відповідальність корпорацій», обґрунтовано необхідність відповідальної діяльності корпорацій, окреслено принципи та форми реалізації екологічної відповідальності корпорацій.

Досліджено наукові концепції та світовий досвід раціонального природокористування, використання яких призведе до вирішення завдань інноваційного розвитку національної економіки. Окреслено методичку формування соціальних звітів та запропоновано рекомендації щодо її удосконалення, що сприятиме якісному відображенню економічних форм реалізації екологічної відповідальності корпорацій в Україні. На основі аналізу доступних соціальних звітів виявлено та узагальнено основні форми, оцінено рівень екологічної відповідальності корпорацій.

Досліджено законодавчі та нормативно-правові вимоги щодо екологічної відповідальності корпорацій в Україні, запропоновано стимулюючі економічні методи та заходи, спрямовані на підвищення рівня екологічної відповідальності. Розроблено теоретичну та економіко-математичну моделі реалізації екологічної відповідальності корпорацій, які покладено в основу практичних рекомендацій щодо оптимізації впливу корпорацій на екологічну ситуацію в Рівненській області.

Ключові слова: економічні форми, реалізація, екологічна відповідальність, корпорація, корпоративна соціальна відповідальність, раціональне природокористування, соціальний звіт, сталий розвиток.

АННОТАЦИЯ

Притула М.Ю. Экономические формы реализации экологической ответственности корпораций. – Рукопись.

Диссертация на получение ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, 2017.

Основной целью исследования является обоснование теоретико-методических подходов и разработка научно-практических рекомендаций по внедрению экономических форм реализации экологической ответственности корпораций. В исследовании раскрыты и углублены научные основы теории корпоративной социальной ответственности и экологической ответственности корпораций: определена суть понятий «корпоративная социальная ответственность» и «экологическая ответственность корпораций», обоснована необходимость внедрения таких подходов к ведению предпринимательской деятельности, которые обеспечат рациональное природопользование и сбалансированное развитие национальной экономики; разработана модель реализации экологической ответственности, которая объединяет принципы, формы и методы реализации данной системы.

Изучены научные концепции и практический опыт рационального природопользования на уровне корпораций, использование которых будет способствовать обеспечению решения задач инновационного развития национальной экономики, повышению наукоемкости продукции. Исследована методика формирования социальных отчетов, предложены рекомендации для ее усовершенствования с целью качественного отображения экономических форм экологической ответственности корпораций в Украине. На основании анализа доступных социальных отчетов выявлены такие основные формы экологической ответственности, как экологизация производственной деятельности, решение региональных экологических проблем, усовершенствование экологических стандартов и нормативов, реализация образовательных программ в сфере рационального использования природных ресурсов.

В процессе исследования экологической ответственности корпораций обнаружено, что в области существует целый ряд проблем, которые касаются загрязнения атмосферного воздуха, размещения отходов корпораций, загрязнения и использования водных объектов, нерационального использования земельных ресурсов. Это актуализирует необходимость внедрения корпоративной социальной ответственности и экологической ответственности в целом корпорациями Украины и региона в частности с целью восстановления экономического развития нашей страны, формирование социально и экологически ориентированной рыночной экономики, обеспечения качества жизни населения, рационального потребления материальных ресурсов, охраны окружающей среды, ресурсосбережения.

Для системного и качественного решения определенных в диссертации проблем разработана теоретическая модель, сочетающая базовые принципы

социальной ответственности корпораций, механизмы их реализации и соответствующую методику оценки уровня имплементации в хозяйственную деятельность. Комплексный подход в реализации базовых принципов корпорациями Украины позволит существенно повысить их экологическую ответственность, в частности эколого-экономическую и социальную эффективность, обеспечить устойчивое развитие национальной экономики в целом.

На основании методов математического моделирования и разработанного автором алгоритма создана модель реализации экологической ответственности корпораций, которая полностью соответствует реальной действительности и может быть использована для любых корпораций. В результате проведения экспертной оценки обнаружено, что основными препятствиями в реализации экологической ответственности являются финансово-экономические, производственно-технологические и политические факторы. Поэтому автором предложено стимулировать формирование системы экологической ответственности корпораций на общегосударственном уровне, разрабатывая и применяя финансово-экономические инструменты.

Ключевые слова: экономические формы, реализация, экологическая ответственность, корпорация, корпоративная социальная ответственность, рациональное природопользование, социальный отчет, устойчивое развитие.

SUMMARY

Prytula M.Y. Economic forms of corporate environmental responsibility realization. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Economic sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Enterprises Management (by economic activities). – National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, 2017.

The main goal is to study the theoretical and methodical approaches and practical recommendations for implementing economic forms of corporate environmental responsibility in accordance with the concept of sustainable development. Scientific principles and theories of corporate social responsibility and environmental responsibility of corporations are disclosed and deepened: the essence of the concepts of «corporate social responsibility» and «corporate environmental responsibility» is defined, the necessity of responsible corporations is proved, the principles and form of implementation of corporate environmental responsibility are determined.

The legal and regulatory requirements for environmentally responsible corporations in Ukraine are studied. Stimulating economic methods and measures to improve environmental responsibility are proposed. The theoretical and mathematical models implementations of corporate environmental responsibility are created, that formed the basis for practical recommendations for optimizing the impact of corporations on the environmental situation in the region of Rivne.

Keywords: economic forms, implementation, environmental responsibility, corporation, corporate social responsibility, rational nature management, social report, sustainable development.

Підписано до друку 18.08.2017 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсет. Гарнітура «Times». Друк офсет.
Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. 63.
Друкарня видавництва «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.